

## EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOJE GARANTUOJAMŲ TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGA COVID-19 PANDEMIJOS METU

*Kornelija Mažulytė-Radavičienė*

*E. paštas mazulytekornelija@gmail.com*

*Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla*

Kuratorius prof. dr. Saulius Katuoka

*E. paštas skatuoka@mruni.eu*

**Santrauka.** 2019 m. gruodžio mėnesio pabaigoje Kinijoje, Uhano provincijoje užfiksuotas SARS-CoV-2 virusas vos per kelias savaites išplito pasauliniu mastu, o iki 2020 m. gruodžio mėnesio pabaigos nusinešė daugiau kaip 1,8 mln. gyvybių visame pasaulyje<sup>1</sup>. 2020 m. kovo 11 d. Pasaulio sveikatos organizacijai koronavirusą pripažinus pasauline pandemija, valstybės pradėjo taikyti įvairias priemones kovai su šiuo virusu. Taikant jas neišvengiamai buvo apribotos ir tam tikros žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės, reglamentuotos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje. Toks žmogaus teisių ir laisvių apribojimas kaip atsakas į koronaviruso pandemiją sukėlė daug dvejonių dėl jo teisėtumo, pagrįstumo ir proporcingumo.

**Reikšminiai žodžiai:** Konvencija, nepaprastoji padėtis, COVID-19, teisėtas apribojimas, pagrįstas apribojimas, proporcingas apribojimas, nediskriminavimas, teisė į gyvybę, teisė į laisvę ir saugumą, judėjimo laisvė, teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą.

---

<sup>1</sup> „The true death toll of COVID-19 Estimating global excess mortality”, WHO, žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 12 d. <https://www.who.int/data/stories/the-true-death-toll-of-covid-19-estimating-global-excess-mortality>.

## Įvadas

2019 m. gruodžio mėnesio pabaigoje Kinijoje, Uhano provincijoje, užfiksuotas SARS-CoV-2 virusas (toliau – COVID-19 arba koronavirusas) per kelias savaites išplito daugumoje valstybių ir iki 2020 m. gruodžio mėnesio pabaigos nusinešė daugiau kaip 1,8 mln. gyvybių visame pasaulyje<sup>2</sup>. 2020 m. kovo 11 d. Pasaulio sveikatos organizacijai (toliau – PSO) COVID-19 pripažinus pasauline pandemija, valstybės pradėjo taikyti įvairias atsakomąsias priemones kovai su šiuo virusu, kurios neišvengiamai apribojo tam tikras žmogaus teises ir pagrindines laisves, reglamentuotas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau – Konvencija arba EŽTK). Valstybių taikytų apribojimų ir draudimų kovoje su COVID-19 pobūdis daugeliui kelia abejonių dėl šių priemonių suderinamumo su EŽTK. Atsižvelgiant į tai, šios temos tyrimo objektas ir yra EŽTK įtvirtintų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos standartai, išvystyti Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – Teismas arba EŽTT) praktikoje ir šių standartų taikymas COVID-19 pandemijos metu, sykiu vertinant, ar galimas / leidžiamas nukrypimas nuo šių standartų COVID-19 pandemijos metu.

Apie COVID-19 pandemijos poveikį įvairioms atskiroms teisės sritims, taip pat ir žmogaus teisių teisei Mykolo Romerio universitetas 2022 m. išleido mokslo studiją „Teisė ir COVID-19 pandemija“<sup>3</sup>. Akcentuotina, kad nors gausios teisinės literatūros apie EŽTK įtvirtintų teisių ir pagrindinių laisvių naudojimąsi ir jų apsaugą COVID-19 pandemijos metu dar nėra, vis dėl to šioje studijoje publikuoti doc. dr. Dovilės Gailiūtės-Janušonės straipsnis tema „Žmogaus teisių reikalavimai ir pandemija“, prof. dr. Danutės Jočienės straipsnis tema „Pandemijos poveikis tarptautinių sutarčių žmogaus teisių srityje įgyvendinimui: Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija“ ir prof. dr. Justino Žilinsko straipsnis tema „Privalomoji vakcinacija kaip pandemijų valdymo priemonė ir jos teisėtumo klausimai

2 „The true death toll of COVID-19 Estimating global excess mortality”, *supra note*, 1.

3 Lyra Jakulevičienė ir kt., *Teisė ir COVID-19 pandemija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2022).

tarptautinės teisės požiūriu“ yra išsamiausi ir aktualiausi COVID-19 pandemijos kontekste nacionaliniu lygiu.

Tarptautiniu lygmeniu COVID-19 pandemijos poveikį žmogaus teisėms taip pat yra nagrinėję įvairūs socialinių mokslų atstovai: žmogaus teisių teisės profesorius Liverpulio universitete Konstantsin Dzehtsiarou, kuris 2020 m. išleido straipsnį tema „COVID-19 ir Europos žmogaus teisių konvencija“<sup>4</sup>, dr. Ronagh McQuigg, kuri 2022 m. išleido straipsnį tema „COVID-19 pandemija ir Europos Žmogaus Teisių Teismas“<sup>5</sup>, Alain Zysset, kuris 2022 m. liepos 12 d. išleido straipsnį tema „Nukrypti ar apriboti? COVID-19 pandemija, proporcingumas ir pagrindimo spraga Europos žmogaus teisių teisėje“<sup>6</sup>. Svarbu paminėti, kad 2022 m. spalio mėnesį Europos Žmogaus Teisių Teismas išleido informacinį pranešimą tema „COVID-19 sveikatos krizė“ (*angl. Factsheet – Covid-19 health crisis*<sup>7</sup>), kuriame trumpai aptarti Europos Žmogaus Teisių Teismo gauti pareiškimai, susiję su COVID-19 pandemija ir kuriuose keliami klausimai įvairių EŽTK nuostatų pagrindu. Taip pat šiame informaciniame pranešime trumpai yra aptarti dar Teismo neišnagrinėti pranešimai.

Šio straipsnio tikslas yra nustatyti, ar valstybės, taikydamos priemonės kovoje su COVID-19 pandemija, nacionalinėje teisėje privalo įsivesti nepaprastos padėties teisinį režimą pagal EŽTK 15 straipsnį ir ar valstybių įvestos apribojančios priemonės yra teisėtos, pagrįstos ir proporcingos EŽTK 2 straipsnio „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“, 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ ir Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo

---

4 Kanstantsin Dzehtsiarou, „COVID-19 and the European Convention on human rights“, *Strasbourg observers*, (2020), <https://clr.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2020/07/Kanstantsin-Dzehtsiarou-pp.53-58.pdf>.

5 Ronagh McQuigg, „Responding to a crisis: the European Court of Human Rights and the COVID-19 pandemic“, *Queen's University Belfast* 4, (2022): 383-394, [https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/326855031/Article\\_Responding\\_to\\_a\\_Crisis\\_Accepted\\_.pdf](https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/326855031/Article_Responding_to_a_Crisis_Accepted_.pdf).

6 Alain Zysset, „To Derogate or to Restrict? The COVID-19 Pandemic, Proportionality and the Justificatory Gap in European Human Rights Law“, *Springer Nature* 4,3, (2022): 285–301, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s42439-022-00065-6.pdf?pdf=button>.

7 European Court of Human Rights, „COVID-19 health crisis“, (2022), [https://www.echr.coe.int/Documents/FS\\_Covid\\_ENG.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Covid_ENG.pdf).

laisvė“ atžvilgiu.

Atliekant tyrimą taikyti šie pagrindiniai mokslinei analizei būdingi metodai: lingvistinis, loginis, sisteminis, analitinis ir turinio analizės tyrimo metodai.

### **1. Nukrypimai nuo naudojimosi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis koronaviruso pandemijos metu**

Pagal EŽTK 1 straipsnį, visos valstybės, Konvencijos dalyvės, yra įsipareigojusios ne tik garantuoti kiekvienam jų jurisdikcijoje esančiam žmogui teises ir laisves, reglamentuotas Konvencijoje<sup>8</sup> ir jos papildomuose protokoluose, bet ir apriboti naudojamą EŽTK reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis trimis EŽTK numatytais teisiniais būdais<sup>9</sup>: padarant išlygą dėl tam tikros Konvencijos nuostatos (EŽTK 57 straipsnis); pasinaudojant klasikiniais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų EŽTK straipsnių atitinkamose dalyse; pasinaudojant Konvencijos 15 straipsniu.

COVID-19 pandemijos metu Europos Tarybos valstybės narės, įsivertinusios esamą faktinę padėtį savo šalies viduje, atsižvelgdamos į COVID-19 pandemijos paplitimo mastą ir nepaisydamos įsipareigojimų pagal Konvenciją, kaip atsaką į COVID-19 pandemiją savo nacionalinėje teisėje įsivedė skirtingus specialiuosius teisinius režimus, pavyzdžiui, Lietuvoje, 2020 m. kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu<sup>10</sup> buvo įvestas karantinas, o Estijos ir Latvijos Vyriausybės 2020 m. kovo 12 d. paskelbė nepaprastąją padėtį.

#### **1.1. Nepaprastoji padėtis koronaviruso pandemijos kontekste**

Valstybės, Europos Tarybos narės, siekdamos apriboti naudojamą Konvencijoje įtvirtintomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, įvedant

8 „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

9 Regina Valutytė, Danutė Jočienė ir Rima Ažubalytė, *Legality of Human Rights Restrictions During the COVID-19 Pandemic Under the European Convention on Human Rights* (Tilburg Law Review, 2021).

10 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo““, TAR, 2020-03-14, Nr. 5466.

nepaprastą padėti turi vadovautis EŽTK 15 straipsniu, numatančiu, kad „kilus karui ar esant kitokiai nepaprastai padėčiai, dėl kurių atsiranda grėsmė tautos gyvavimui, kiekviena Aukštoji Susitariančioji Šalis gali nukrypti nuo įsipareigojimų pagal šią Konvenciją, tačiau tik tiek, kiek tai reikalinga dėl susidariusios padėties, ir jei tokios priemonės neprieštaruoja kitiems įsipareigojimams pagal tarptautinę teisę“<sup>11</sup>. Be to, pagal EŽTK 15 straipsnio 3 dalį, „kiekviena Aukštoji Susitariančioji Šalis, besinaudojanti šia teise nukrypti nuo įsipareigojimų, privalo išsamiai informuoti Europos Tarybos Generalinį Sekretorių apie priemones, kurių ji ėmėsi, ir apie tokių priemonių ištakas ir motyvus. Ji taip pat turi informuoti Europos Tarybos Generalinį Sekretorių, nuo kokios datos šios priemonės neteko galios ir Konvencijos nuostatos vėl buvo imtos visapusiškai įgyvendinti“<sup>12</sup>.

Toliau, atsižvelgiant į EŽTK 15 straipsnį, bus vertinama, ar COVID-19 pandemija atitinka nepaprastosios padėties požymius, nustatytus šiame straipsnyje.

Visų pirma, siekiant įvertinti, ar situaciją galima laikyti nepaprastą padėtimi, reikia ją vertinti per Europos žmogaus teisių komisijos (toliau – Komisija) 1969 m. lapkričio 5 d. sprendime Graikijos byloje, kuri buvo inicijuota pagal Danijos peticiją Nr. 3321/67, Norvegijos peticiją Nr. 3322/67, Švedijos peticiją Nr. 3323/67 ir Nyderlandų peticiją Nr. 3344/67 (toliau – Graikijos byla) nustatytus nepaprastosios padėties požymius<sup>13</sup>:

- 1) „nepaprastoji padėtis turi būti dabar esanti arba neišvengiama;
- 2) nepaprastosios padėties poveikis turi liesti visą tautą;
- 3) nepaprastoji padėtis turi kelti grėsmę organizuoto visuomenės gyvenimo tęstinumui;

---

11 „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

12 *Ibid.*

13 „Case of Ireland v. The United Kingdom“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57506%22%5D%7D>.

- 4) krizė arba pavojus turi būti išimtinis ta prasme, kad įprastinės priemonės ar apribojimai, leidžiami Konvencijos viešojo saugumo, sveikatos ir tvarkos palaikymui, yra aiškiai nepakankami<sup>14</sup>.

**Šiuolaikinė arba neišvengiama situacija.** Pastebėtina, kad COVID-19 pandemija atitinka pirmąjį Graikijos byloje suformuotą požymį, nes koronavirusas, prasidėjęs 2019 m. pabaigoje, tebesitęsia iki šiol.

**Tokia situacija, kurios poveikis susijęs su visa tauta.** Valstybė turi diskrecijos teisę savarankiškai spręsti, ar susiklosčiusi situacija yra nepaprastoji padėtis, kelianti grėsmę tautos išlikimui ir gyvavimui, ir tuo pagrindu naudojasi išimtinėmis galiomis apriboti naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis<sup>15</sup>. EŽTT 1996 m. gruodžio 18 d. sprendime byloje *Aksoy prieš Turkiją* (peticijos Nr. 21987/93)<sup>16</sup> nusprendė, kad pagal EŽTK 15 straipsnį Turkijoje paskelbta nepaprastoji padėtis buvo suderinama su EŽTK, nepaisant to, kad nepaprastoji padėtis buvo įvesta tik pietrytinėje Turkijos dalyje. Taigi, ir COVID-19 pandemijos kontekste, net jei užkrečiamos ligos protrūkis užfiksuojamas vienoje tam tikros valstybės teritorijoje, reikia manyti, kad užkrečiama liga išplis ir paveiks visą tautą, sukeldama grėsmę visos tautos išlikimui, todėl valstybė gali įsivesti nepaprastąją padėti visoje teritorijoje kaip prevencinę priemonę apsaugoti visos šalies gyventojų sveikatą ir gyvybę.

**Situacija, sukelianti grėsmę organizuotam visuomenės gyvenimo tęstinumui.** Ši aplinkybė siejasi su mirtingumu ir reiškia, kad dėl šios situacijos sumažėjus gyventojų skaičiui šalyje situacija turi būti pripažįstama nepaprastąja padėtimi. Per COVID-19 pandemiją visame pasaulyje mirė virš 6 mln. žmonių, o mirštančiųjų nuo COVID-19 viruso skaičius nuolatos didėja kiekvieną dieną. Tai rodo, kad

14 Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, „Nukrypimai nuo įsipareigojimų pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją nepaprastosios padėties atveju“, *Jurisprudencija* 3(105) (2008): 29.

15 *Ibid.*

16 „Case of Aksoy v. Turkey“, HUDOC.ECHR.CO.E, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58003%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58003%22]}).

COVID-19 sukėlė grėsmę organizuotam visuomenės gyvenimo tęstinumui.

***Išimtinė krizė arba pavojus kai įprastinės priemonės ar apribojimai, leidžiami Konvencijos viešojo saugumo, sveikatos ir tvarkos palaikymui, yra aiškiai nepakankami.*** Šis požymis yra orientuotas į EŽTK numatytus klasikinius žmogaus teisių ribojimo pagrindus, kurie suteikia galimybę nuolatiniams EŽTK garantuojamų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apribojimams net ir neįsivedus nepaprastosios padėties teisinio režimo. Vis dėlto, nors EŽTK leidžia apriboti naudojimąsi tam tikromis teisėmis neįsivedant nepaprastosios padėties, tačiau tie apribojimai taip pat turi būti teisėti, pagrįsti ir proporcingi. Nors šis požymis suteikia valstybėms vertinimo laisvę, vis dėlto valstybės neturėtų įvesti nepaprastosios padėties, kai, siekiant EŽTK numatyto tikslo užtikrinti visuomenės sveikatą, viešąją saugumą ir palaikyti tvarką, galima pasinaudoti klasikiniiais žmogaus teisių ribojimo pagrindais<sup>17</sup>. Būtent COVID-19 pandemijos metu ne visos valstybės savo nacionalinėje teisėje kaip atsaką į COVID-19 pandemiją įsivedė nepaprastąją padėti pagal EŽTK 15 straipsnį, o pasinaudojo klasikiniiais žmogaus teisių ribojimo pagrindais reglamentuotais atitinkamų EŽTK straipsnių atitinkamose dalyse.

Valstybės, siekdamos nukrypti nuo įsipareigojimų pagal EŽTK, gali tai padaryti tik proporcingai, t. y. tuo atveju, jeigu vadovaujantis įprastais įstatymais, atitinkančiais EŽTK reikalavimus, būtų buvę nepakankama grėsmei įveikti<sup>18</sup>.

Pagal Konvencijos 15 straipsnį, valstybių taikomos priemonės turi atitikti kitus valstybės įsipareigojimus pagal tarptautinę teisę. Ši sąlyga reiškia, kad priemonės, kuriomis yra nukrypstama nuo įsipareigojimų pagal EŽTK, neturi prieštarauti kitiems įsipareigojimams pagal kitus tarptautinės teisės aktus, pagal kuriuos yra įsipareigojusios Europos Tarybos valstybės narės. Tuo atveju, jeigu valstybė savo

---

17 Dovilė Gailiūtė-Janušonė, „Nukrypimai nuo įsipareigojimų pagal Europos žmogaus teisių konvenciją COVID-19 sukeltos pandemijos kontekste“, iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai: COVID-19 pandemijos sprendimai: teisiniai, valdymo ir ekonominiai aspektai*, d. 1 (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020): 37.

18 *Ibid.*, 36.

veiksmams nukryptų nuo įsipareigojimų pagal EŽTK, taip valstybė pažeistų ne tik įsipareigojimus pagal kitas tarptautinės teisės sutartis, paprotinę teisę, bendruosius tarptautinės teisės principus ir *jus cogens* normas, bet ir pagal Konvencijos 15 straipsnį<sup>19</sup>.

Valstybė apie pasinaudojimą Konvencijos 15 straipsniu privalo išsamiai informuoti Europos Tarybos Generalinį Sekretorių (EŽTK 15 straipsnio 3 dalis). Komisija 1958 m. rugsėjo 26 d. pranešime byloje *Graikija prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 176/56)<sup>20</sup> nurodė, kad pagrindinis informavimo Generaliniam Sekretoriui tikslas yra tas, kad apie nukrypti leidžiančią nuostatą būtų paskelbta viešai, nes būtent per Generalinį Sekretorių kitos Susitariančios Valstybės yra informuojamos apie nukrypti leidžiančią nuostatą. COVID-19 pandemijos metu nuo 2020 m. kovo iki balandžio mėnesių vos 10 valstybių, EŽTK dalyvių, t. y. Albanija, Armėnija, Estija, Sakartvelas, Latvija, Šiaurės Makedonija, Moldovos Respublika, Rumunija, San Marinas ir Serbija pranešė Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui apie nepaprastosios padėties įvedimą<sup>21</sup>. Vis dėlto negalima vertinti, kad tos valstybės, kurios savo nacionalinėje teisėje įsivedė nepaprastąją padėtį, bet neinformavo apie tai Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus, apribojo naudojimąsi EŽTK reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis neteisėtai, nepagrįstai ir neproporcingai. Juk pati Konvencija suteikia galimybę, nepasinaudojus Konvencijos 15 straipsniu ir neinformavus apie tai Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus, apriboti naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis siekiant apsaugoti žmonių sveikatą.

19 Gailiūtė-Janušonė, *supra note*, 17.

20 „Application No. 176/56 by the Government of the Kingdom of Greece lodged against the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland“, ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-73858%22%5D%7D>.

21 „Derogation in time of emergency“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://www.echr.coe.int/documents/fs\\_derogation\\_eng.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/fs_derogation_eng.pdf).



## 2. Naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, reglamentuotomis EŽTK, užtikrinimas COVID-19 pandemijos metu

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nukrypti nuo naudojimosi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis galima tik teisėtai, pagrįstai ir proporcingai. Tai yra klasikinė taisyklė, kuri taikoma nuo pat EŽTT veiklos pradžios. **Teisėtumo reikalavimas** yra siejamas su įstatymo buvimu valstybių nacionalinėje teisėje, o EŽTK išreikštas formuojant nuostatas tokiais pasakymais: „pagal įstatymą, „numato įstatymas“, „įstatymo nustatyta tvarka“, „išskyrus įstatymų numatytus atvejus“. Be kita ko, įstatymas turi atitikti du reikalavimus – prieinamumo ir numatomumo<sup>22</sup>. Asmeniui turi būti sudarytos sąlygos tinkamai susipažinti su konkrečiu atveju taikytinomis teisės normomis, suformuluotomis pakankamai tiksliai, kad asmuo galėtų reguliuoti savo elgesį<sup>23</sup>. **Pagrįstumo reikalavimas** numato, kad nukrypimas nuo įsipareigojimų pagal EŽTK yra daromas siekiant apsaugoti nacionalinį saugumą, viešąją tvarką, sveikatą ar moralę, kitų asmenų teises ir laisves, o **proporcingumo reikalavimas** numato, kad valstybių taikomas naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis apribojimas turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje, nes valstybės siekiamo tikslo neįmanoma pasiekti kitomis priemonėmis, mažiau varžančiomis žmogaus teises ir laisves. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad proporcingumo reikalavimas nevertintinas, jeigu nėra pagrįstumo reikalavimo.

### 2.1. Nediskriminavimo principo taikymas apribojant naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis

EŽTK 15 straipsnyje nėra keliami diskriminacijos draudimo sąlyga nepaprastosios padėties metu. Tačiau atkreiptinas dėmesys į Konvencijos 12 protokolo preambulę, iš kurios galima pastebėti, kad Europos Tarybos valstybės narės, būdamos EŽTK dalyvėmis, gerbia pagrindinį principą, pagal kurį visi asmenys

---

<sup>22</sup> Valutytė, Jočienė ir Ažubalytė, *supra note*, 9: 4.

<sup>23</sup> *Ibid.*

įstatymui yra lygūs ir turi būti įstatymo vienodai ginami. Taigi, taip, kaip visos Konvencijoje garantuojamos teisės ir pagrindinės laisvės turi būti užtikrinamos asmenims be jokios diskriminacijos, taip ir apribojimas naudojimusi šiomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis esant nepaprastai padėčiai turi būti taikomas be jokios diskriminacijos pagal Konvencijos 14 straipsnyje numatytus požymius.

EŽTT 2018 m. gruodžio 19 d. sprendime byloje *Molla Sali prieš Graikiją* (peticijos Nr. 20452/14)<sup>24</sup> nurodė, kad ne kiekvienas skirtingas elgesys su asmeniu yra diskriminacija, o tik toks, kuris yra objektyviai nepagrįstas ir nepateisinamas. Vertindamas skirtingą elgesį Teismas, visų pirma, įvertina, ar asmenys yra panašiose situacijose ir ar su asmenimis panašiose situacijose yra elgiamasi skirtingai; ar su asmenimis, esančiais skirtingose situacijose, yra elgiamasi skirtingai; antra, jei taip, ar toks skirtingas elgesys ar skirtingo elgesio nebuvimas yra objektyviai pateisinamas: a) siekiant teisėto tikslo, b) ar taikomos priemonės yra proporcingos siekiamam tikslui<sup>25</sup>.

Pabrėžtina, kad šis Teismo sprendimas yra aktualus ir COVID-19 pandemijos metu, nes taikant priemones kovai su šio viruso plitimu būtina užtikrinti, kad šios priemonės yra nediskriminuojančios pagal Konvencijos 14 straipsnį.

## 2.2. Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotos teisės į gyvybę užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu

Teisė į gyvybę reglamentuota EŽTK 2 straipsnyje, kurio 1 dalyje yra numatyta, kad „kiekvieno asmens teisė į gyvybę saugo įstatymas. Negalima tyčia atimti niekieno gyvybės, išskyrus vykdant teismo nuosprendį dėl nusikaltimo, už kurį tokią bausmę nustato įstatymas“<sup>26</sup>. Akcentuotina, kad EŽTK 6 protokolu dėl mirties

24 „Case of Molla Sali v. Greece“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-188985%22%7D>.

25 „Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj56uD4hf32AhXEIYsKHaTdCz4QFnoECAMQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.echr.coe.int%2FDocuments%2FGuide\\_Art\\_14\\_Art\\_1\\_Protocol\\_12\\_ENG.pdf&usq=AOvVaw0mc-f3G9jBXAxeGTR\\_ztTE](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj56uD4hf32AhXEIYsKHaTdCz4QFnoECAMQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.echr.coe.int%2FDocuments%2FGuide_Art_14_Art_1_Protocol_12_ENG.pdf&usq=AOvVaw0mc-f3G9jBXAxeGTR_ztTE).

26 „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 4.

bausmės panaikinimo nuo 1999 m. rugpjūčio 1 d. visos Europos Tarybos valstybės narės panaikino mirties bausmę. EŽTT 2011 m. kovo 24 d. sprendime byloje *Giuliani ir Gaggio prieš Italiją* (peticijos Nr. 23458/02)<sup>27</sup> nurodė, kad Konvencijos 2 straipsnis yra viena svarbiausių Konvencijos nuostatų, nuo kurios taikos metu negalima nukrypti net ir pagal EŽTK 15 straipsnį.

EŽTT 2014 m. liepos 17 d. sprendime byloje *Centre for legal resources on behalf of Valentin Câmpeanu prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 47848/08)<sup>28</sup> pažymėjo, kad Konvencijos 2 straipsnio 1 dalis įpareigoja valstybę ne tik susilaikyti nuo tyčinio ir neteisėto gyvybės atėmimo, bet ir imtis tinkamų priemonių jos jurisdikcijoje esančių asmenų gyvybei apsaugoti bet kokios veiklos, tiek viešos, tiek neviešos, kurioje gali kilti pavojus teisei į gyvybę, kontekste, o 2002 m. sausio 17 d. sprendime byloje *Calvelli ir Ciglio prieš Italiją* (peticijos Nr. 32967/96)<sup>29</sup> nurodė, kad pozityvioji pareiga pagal Konvencijos 2 straipsnį kyla ir sveikatos priežiūros kontekste.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2013 m. gegužės 16 d. nutarime konstatavo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies nuostatos, įtvirtinančios valstybės pareigą saugoti žmogaus sveikatą, negali būti aiškkinamos neatsižvelgiant į jų sąsają su Konstitucijos 19 straipsnyje įtvirtinta valstybės pareiga saugoti žmogaus gyvybę<sup>30</sup>, o vykdydama savo konstitucinę funkciją rūpintis žmonių sveikata, valstybė turi sudaryti sąlygas, kad sveikatos priežiūros paslaugos būtų visiems realiai prieinamos laiku<sup>31</sup>. Teisės į sveikatą ir gyvybę yra reglamentuotos ir kitų valstybių konstitucijose, pavyzdžiui, Latvijos, Estijos,

---

27 „Case of Giuliani and Gaggio v. Italy“, HUDOC.ECHR.CO.E, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-104098%22>].

28 „Case for Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania“, HUDOC.ECHR.CO.E, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-145577%22>].

29 „Case of Calvelli and Ciglio v. Italy“, HUDOC.ECHR.CO.E, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-60329%22>].

30 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. vasario 26 d. sprendimas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimo nuostatų išaiškinimo“, TAR, 2014-02-27, Nr. 2176.

31 *Ibid.*

Lenkijos konstitucijoje. Taigi, EŽTK 2 straipsnyje reglamentuotos „Teisės į gyvybę“ užtikrinimas COVID-19 pandemijos metu turi būti aiškinama per teisės į sveikatą prizmę.

### *2.2.1. Sveikatos paslaugų teikimo apribojimas kaip atsakas į koronaviruso pandemiją*

EŽTT 2017 m. gruodžio 19 d. sprendime byloje *Lopes de Sousa Fernandes prieš Portugaliją* (peticijos Nr. 56080/13)<sup>32</sup> konstatavo, kad sveikatos priežiūros kontekste valstybės turi priimti teisės aktus, įpareigojančius privačias ar valstybines ligonines imtis tinkamų priemonių pacientų gyvybei apsaugoti. Teismas 2013 m. balandžio 29 d. byloje *Hristozov ir kiti prieš Bulgariją* (peticijos Nr. 47039/11 ir 358/12)<sup>33</sup> nurodė, kad gali būti sprendžiama dėl EŽTK 2 straipsnyje reglamentuotos teisės į gyvybę pažeidimo valstybės institucijoms sukėlus pavojų asmens gyvybei, atsisakius suteikti sveikatos priežiūros paslaugas, kurias jos įsipareigojusios suteikti gyventojams apskritai.

COVID-19 pandemijos kontekste valstybės priėmė teisės aktus, kuriais apribojo sveikatos priežiūros paslaugų teikimą tuo atveju, jeigu tai nėra būtina. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. kovo 14 d. priėmė nutarimą dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo Nr. 207<sup>34</sup>, kuriuo apribojo planinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą. Latvijos Respublikos Vyriausybė 2021 m. rugsėjo 28 d. priėmė nutarimą dėl epidemiologinių saugos priemonių COVID-19 plitimui sustabdyti Nr. 662<sup>35</sup> ir paskelbė, kad stabdo ar apriboja

32 „Case of Lopes De Sousa Fernandes v. Portugal“, HUDOC.ECHR.CO.E, žiūrėta 2022 m., sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-179556%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-179556%22]}).

33 „Case of Hristozov and others v. Bulgaria“, HUDOC.ECHR.CO.E, žiūrėta 2022 m., sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-114492%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-114492%22]}).

34 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo““, *supra note*, 10.

35 „Epidemiological Safety Measures for the Containment of the Spread of COVID-19 Infection“, LIKUMI, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/326513-epidemiological-safety-measures-for-the-containment-of-the-spread-of-covid-19-infection/>.

planinių stacionarių ir dienos stacionaro paslaugų teikimą<sup>36</sup>. Estija 2020 m. kovo 12 d. savo šalyje pasiskelbė nepaprastąją padėtį<sup>37</sup>, dėl kurios buvo visiškai uždrausta teikti planinę specializuotą medicinos pagalbą privačiose gydymo įstaigose<sup>38</sup>. Taigi, šios valstybės COVID-19 pandemijos metu apribojo naudojimąsi sveikatos paslaugų teikimu teisėtai, t. y. arba savo nacionalinėje teisėje turėdamos įstatymą, numatantį tokią galimybę, arba pasiskelbdamos nepaprastąją padėtį šalies viduje.

Vertinant sveikatos paslaugų teikimo apribojimo kaip priemonės pagrįstumą, atkreiptinas dėmesys į tai, kad ši priemonė buvo taikyta siekiant apsaugoti valstybių jurisdikcijoje esančių asmenų sveikatą COVID-19 pandemijos metu. Tuo laiku daugiausia dėmesio buvo skiriama COVID-19 virusu užsikrėtusiems pacientams, taip siekiant apsaugoti jų sveikatą, o asmenys, kuriems reikėjo bet kokios kitos sveikatos paslaugos, kuri pandemijos metu buvo apribota ir neorganizuojama, buvo palikti „likimo valiai“.

Taigi, valstybių priimti teisės aktai, kuriais buvo sustabdytas planinių ir nebūtinų sveikatos priežiūros paslaugų teikimas COVID-19 pandemijos metu, prieštarauja EŽTT 2017 m. gruodžio 19 d. sprendimui byloje *Lopes de Sousa Fernandes prieš Portugaliją* (peticijos Nr. 56080/13)<sup>39</sup> ir 2013 m. balandžio 29 d. sprendimui byloje *Hristozov ir kiti prieš Bulgariją* (peticijos Nr. 47039/11 ir 358/12)<sup>40</sup>. Tad nors valstybių įsivestas sveikatos paslaugų teikimo apribojimas COVID-19 pandemijos metu ir yra teisėtas, vis dėlto yra neproporcingas, pernelyg ribojantis žmogaus teisę į sveikatą, kurią užtikrina valstybių konstitucijos ir kuri išplaukia iš absoliučios žmogaus teisės į gyvybę, reglamentuotos Konvencijos 2 straipsnyje ir apribojantis naudojimąsi būtent šia teise.

---

36 „Epidemiological Safety Measures for the Containment of the Spread of COVID-19 Infection“, *supra note*, 35.

37 Merilin Kiviorg ir Päivi Margna, „COVID-19 in Estonia: A Year in Review“, *Verfassungsblog*, 12 März 2021. <https://verfassungsblog.de/covid-19-in-estonia-a-year-in-review/>.

38 „Estonia: COVID-specific news for Life Sciences and Healthcare sector“, ICLG, žiūrėta 2022 sausio 26 d., <https://iclg.com/briefing/11834-estonia-covid-specific-news-for-life-sciences-and-healthcare-sector>.

39 „Case of Lopes De Sousa Fernandes v. Portugal“, *supra note*, 32.

40 „Case of Hristozov and others v. Bulgaria“, *supra note*, 33.

### 2.3. Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuotos teisės į laisvę ir saugumą užtikrinimas COVID-19 pandemijos metu

Teisė į laisvę ir saugumą yra reglamentuota EŽTK 5 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Laisvė negali būti niekam atimta kitaip, kaip EŽTK 1 straipsnyje numatytais atvejais, įskaitant, bet neapsiribojant, EŽTK 5 straipsnio 1 dalies e) punktu, numatančiu, kad „teisėtai sulaikomi asmenys, galintys platinti užkrečiamąsias ligas, psichiškai nesveiki asmenys, alkoholikai, narkomanai ar valkatos“<sup>41</sup>. Taigi, EŽTK 5 straipsnio 1 dalies e) punktas numato galimybę valstybėms imtis teisėtų, pagrįstų ir proporcingų priemonių ir neįsivedant specialaus teisinio režimo – nepaprastosios padėties.

EŽTT 2005 m. sausio 25 d. sprendime byloje *Enhorn prieš Švediją* (peticijos Nr. 56529/00)<sup>42</sup> nustatė, kad prieš sulaikant asmenį būtina įvertinti, ar infekcinės ligos plitimas yra pavojingas visuomenės sveikatai ar saugumui ir ar užsikrėtusio asmens sulaikymas yra kraštutinė priemonė, siekiant užkirsti kelią ligos plitimui, nes apsvarsčius švelnesnes priemones nustatyta, kad jų nepakanka viešajam interesui apsaugoti. Teismas taip pat nurodė, kad kai šie kriterijai nebetenkinami, išnyksta laisvės atėmimo pagrindas pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e) punktą.

COVID-19 pandemijos akivaizdoje valstybės, atsižvelgdamos į EŽTK 5 straipsnio 1 dalies e) punktą, savo jurisdikcijoje taikė priverstinės saviizoliacijos priemones. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. kovo 14 d. nutarimu dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo Nr. 207<sup>43</sup> asmenims, grįžusiems iš užsienio valstybių, numatė privalomą 14 dienų saviizoliaciją. Saviizoliacijos

41 „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 4.

42 „Case of Enhorn v. Sweden“, HUDOC.ECHR.CO.E, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-68077%22%5D%7D>.

43 „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, *supra note*, 10.

taisykles COVID-19 pandemijos metu Lietuvoje nuolat skelbė ir atnaujino Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras 2020 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. V-352 paskelbė taisykles „dėl asmenų, sergančių COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), asmenų, įtariamų, kad serga COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), ar turėjusių sąlytį su sergančiuoju COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), izoliavimo namuose ar kitoje gyvenamojoje vietoje“. Pastebėtina, kad sveikatos apsaugos ministerija šias taisykles keitė mažiausiai 69 kartus<sup>44</sup>. Estijoje 2021 m. lapkričio 11 d. Vyriausybė pateikė rekomendacijas, kad tie, kurie pasiskiepiję nuo COVID-19 viruso ar yra persirgę šiuo virusu, privalo izoliuotis, jeigu su juo gyvena COVID-19 virusu užsikrėtęs asmuo, o šios saviizoliacijos terminas turi būti mažiausiai penkios dienos<sup>45</sup>. Latvijoje 2021 m. kovo 12 d. Vyriausybė patvirtino taisykles, kurios numato, kad asmuo, grįžtantis iš ne pirmos būtinybės kelionės iš trečiųjų šalių, privalo izoliuotis 10 dienų savo gyvenamojoje vietoje arba turistų apgyvendinimo vietoje<sup>46</sup>. Taigi, šios valstybės teisėtai apribojo naudojimąsi Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuota teise į laisvę į saugumą, nes, pasinaudodamos šio straipsnio 1 e) dalyje reglamentuotu klasikiniu žmogaus teisių ribojimo pagrindu, savo šalies viduje priėmė teisės aktus, kuriais įvedė priverstinę asmenų izoliaciją COVID-19 pandemijos metu.

Valstybių taikytos asmenų saviizoliacijos priemonės yra pagrįstos ir proporcingos, t. y. jomis valstybės siekė teisėto tikslo – užkirsti kelią platinti užkrečiamąją ligą – COVID-19 virusą ir taip mažinti ne tik užsikrėtimų šiuo virusu skaičių,

---

44 „Asmenų, sergančių COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), asmenų, įtariamų, kad serga COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), ar turėjusių sąlytį su sergančiuoju COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), izoliavimo namuose ar kitoje gyvenamojoje vietoje taisyklės“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ea60cec0650b11eaa02cacf2a861120c>.

45 „Vaccinated people are advised to self-isolate if they have been in close contact with a family member who has been diagnosed with COVID-19“, KRIIS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://kriis.ee/en/news/vaccinated-people-are-advised-self-isolate-if-they-have-been-close-contact-family-member-who>.

46 „Government sets regulation for self-isolation, returning from non-essential trips from third countries“, EM.GOV.LV., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://www.em.gov.lv/en/article/government-sets-regulation-self-isolation-returning-non-essential-trips-third-countries?utm\\_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F](https://www.em.gov.lv/en/article/government-sets-regulation-self-isolation-returning-non-essential-trips-third-countries?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F).

bet ir mirštamumo skaičių.

EŽTT dėl saviizoliacijos teisėtumo COVID-19 pandemijos metu išnagrinėjo dvi bylas: 2021 m. balandžio 13 d. byla *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)<sup>47</sup> ir 2021 m. birželio 11 d. byla *Feilazoo prieš Maltą* (peticijos Nr. 6865/19)<sup>48</sup>.

2021 m. balandžio 13 d. byla *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)<sup>49</sup>, susijusi su 52 dienų pareiškėjo laisvės apribojimu uždarant jį jo paties namuose. Tokią saviizoliacijos priemonę Rumunijos valdžios institucijos taikė siekdamos įveikti COVID-19 pandemiją, kai daliai Rumunijos gyventojų 2020 m. kovo 16 d. Rumunijos prezidento dekretu buvo nustatyti griežti apribojimai išvykti iš namų nesant objektyvių aplinkybių, suteikiančioms teisę išvykti iš namų. Taigi, pareiškėjas, remdamasis EŽTK 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalimi, kreipėsi į EŽTT nurodydamas, kad būtent toks 52 dienų pareiškėjo izoliavimas prilygo laisvės atėmimui. EŽTT nusprendė, kad pareiškėjo peticija yra nepriimtina, nes ji nėra suderinama su EŽTK nuostatomis ir konstatavo, kad pareiškėjo judėjimo laisvės, numatytos EŽTK Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje apribojimas nebuvo tokio aukšto lygio, kad izoliavimas galėtų prilygti pareiškėjo laisvės atėmimui. Pareiškėjas galėjo ne tik laisvai palikti savo namus esant pateisinamoms priežastims, bet ir valdžios institucijos jo nepersekiavo, jis nebuvo priverstas gyventi ankštoje patalpoje ir jam nebuvo apribotas socialinis bendravimas. Atsižvelgdamas į tai Teismas nurodė, kad nėra pagrindo manyti, kad pareiškėjui buvo atimta laisvė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies prasme.

EŽTT 2021 m. birželio 11 d. bylą *Feilazoo prieš Maltą* (peticijos Nr. 6865/19)<sup>50</sup> išnagrinėjo iš esmės ir nustatė įvairių EŽTK garantuojamų teisių ir pagrindinių

47 „Case of Terheş v. Romania“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210026>.

48 „Feilazoo v. Malta“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-208447>.

49 „Case of Terheş v. Romania“, *op. cit.*

50 „Feilazoo v. Malta“, *supra note*, 48.



laisvių pažeidimų, o vienas iš jų – 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalies pažeidimas. EŽTT, nagrinėdamas visus Nigerijos piliečio sulaikymo aspektus, atsižvelgė ir į laiką, praleistą *de facto* izoliacijoje, ir laiką po izoliacijos, kai pareiškėjas buvo priverstinai karantinuotas su naujai atvykusiais žmonėmis COVID-19 pandemijos metu. Teismas ypač akcentavo aplinkybę, kad pareiškėjas buvo paliktas vienas konteineryje beveik 75 dienas be natūralios šviesos ir šviežio oro ir per šio laikotarpio pirmąsias 40 dienų pareiškėjui nebuvo suteiktos galimybės mankštintis. Be to, minėtas pirmąsias 40 dienų pareiškėjas taip pat buvo *de facto* izoliuotas. EŽTT paminėjo, kad pagrindinis principas yra tas, kad joks savavališkas laisvės atėmimas negali būti suderinamas su 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalimi. „Savavališkumo“ sąvoka neapsiriboja tik neatitikimu nacionalinei teisei, todėl laisvės atėmimas gali būti teisėtas pagal vidaus teisę, bet vis tiek savavališkas ir todėl prieštaraujantis EŽTK. Kad nebūtų įvardytas kaip savavališkas, sulaikymas turi būti vykdomas sąžiningai; jis turi būti glaudžiai susijęs su Vyriausybės nurodytu sulaikymo pagrindu; sulaikymo vieta ir sąlygos turi būti tinkamos; sulaikymo trukmė neturi viršyti pagrįstai reikalaujamos trukmės siekiamam tikslui. Taigi, EŽTT padarė išvadą, kad pareiškėjo sulaikymo pagrindas – veiksmai, kurių buvo imtasi siekiant jį deportuoti, – nebuvo galiojantys visą jo laisvės atėmimo laikotarpį. Todėl buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalis.

Teigtina, kad 2021 m. balandžio 13 d. sprendime byloje *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)<sup>51</sup> pareiškėjui taikyta priverstinė saviizoliacija atitinka 2005 m. sausio 25 d. sprendime byloje *Enhorn prieš Švediją* (peticijos Nr. 56529/00)<sup>52</sup> nustatytus kriterijus, nes asmuo buvo sulaikytas siekiant užkirsti COVID-19 viruso plitimą, o švelnesnių priemonių kaip sulaikyti asmenį jo paties namuose su galimybe esant svarioms aplinkybėms palikti saviizoliacijos vietą,

---

51 „Feilazoo v. Malta“, *supra note*, 48.

52 „Case of Enhorn v. Sweden“, *supra note*, 42.

nebuvo. Tačiau vertinant 2021 m. kovo 11 d. sprendimą byloje *Feilazoo prieš Malta* (peticijos Nr. 6865/19)<sup>53</sup> pabrėžtina, kad nors ir nustačius, kad asmuo buvo izoliuotas siekiant užkirsti kelią infekcinės ligos – COVID-19 plitimui, vis dėlto pareiškėjo sulaikymas buvo neproporcingas, nes asmuo buvo sulaikytas nehumaniškomis sąlygomis, o jam buvo galima taikyti švelnesnes priemones.

#### 2.4. Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuotos Judėjimo laisvės užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu

Judėjimo laisvė yra reglamentuota EŽTK Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje<sup>54</sup>. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „kiekvienas asmuo, teisėtai esantis valstybės teritorijoje, turi teisę joje laisvai judėti ir laisvę pasirinkti gyvenamąją vietą“<sup>55</sup>. Be to, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „kiekvienas asmuo turi teisę išvažiuoti iš bet kurios šalies, taip pat ir iš savosios“<sup>56</sup>. Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ 3 dalis numato, kad asmens teisėms, numatytoms Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 1 ir 2 dalyse įgyvendinti „negali būti taikomi jokie apribojimai, išskyrus tuos, kuriuos numato įstatymas ir kurių demokratinėje visuomenėje reikia valstybės ar visuomenės saugai, viešai tvarkai palaikyti, užkirsti kelią nusikalstamumui, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę arba kitų asmenų teises ir laisves“<sup>57</sup>. Taigi, būtent 3 dalis ir suteikia valstybėms teisę apriboti naudojimąsi judėjimo laisve neįsivedant nepaprastosios padėties teisinio režimo.

COVID-19 pandemijos metu valstybėse taikyti judėjimo laisvės ribojimai pasireiškė užsieniečių atvykimo į šalį uždraudimu, savo piliečių išvykimo į užsienio valstybes ribojimu, judėjimo šalies viduje ir kitais suvaržymais<sup>58</sup>. Lietuvos Res-

53 „Feilazoo v. Malta“, *supra note*, 48.

54 „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 4.

55 *Ibid.*

56 *Ibid.*

57 *Ibid.*

58 Lyra Jakulevičienė, *Judėjimo laisvės suvaržymai Lietuvoje per COVID-19 pandemiją tarptautinės teisės požiūriu* (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas,

publikos Vyriausybė 2020 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 207 įvedė judėjimo laisvės apribojimus dviejuose srityse – judėjimo per sieną ir šalies viduje<sup>59</sup>. Latvijoje Vyriausybė 2020 m. kovo 12 d. priėmė nutarimą Nr. 103, su pakeitimais, padarytais 2020 m. balandžio 23 d., dėl nepaprastosios padėties paskelbimo<sup>60</sup>, kuriuose buvo reglamentuoti judėjimo laisvės apribojimai COVID-19 pandemijos metu. Latvijos Respublikoje judėjimo laisvės apribojimai buvo susiję su asmenų ir transporto priemonių judėjimo per oro uostus, jūrų uostus, geležinkelius ir kelius Europos Sąjungos išorės sienos kirtimo punktuose, taip pat sienos perėjimo punktuose uždraudimu. Estijos Respublikos Ministras Pirmininkas 2020 m. kovo 26 d. priėmė įsakymą Nr. 32 „dėl judėjimo apribojimo kirtus valstybės sieną“<sup>61</sup>, kuriuo nustatė, kad asmenims, kuriems leidžiama atvykti į Estijos Respubliką, taikomas 14 dienų judėjimo laisvės apribojimas (draudimas išvykti iš savo gyvenamosios vietos ar nuolatinės buvimo vietos ir judėti Estijos teritorijoje, išskyrus esant objektyviai pateisinamoms išvykimą aplinkybėms, pavyzdžiui, vizitas pas sveikatos priežiūros specialistą pagal policijos pareigūno nurodymą ir pan.). Taigi, atkreiptinas dėmesys į tai, kad tiek Lietuva, tiek Latvija, tiek Estija apribodamos naudojimąsi Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuota „Judėjimo laisve“ tai darė teisėtai, savo nacionalinėje teisėje turėdamos atitinkamą įstatymą.

Valstybių taikyti judėjimo laisvės apribojimai, kuriais buvo siekiama sumažinti COVID-19 viruso plitimą, buvo pagrįsti ir atitiko EŽTK Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 3 dalyje numatytą tikslą apsaugoti žmonių sveikatą. Ši priemonė COVID-19 pandemijos kontekste yra proporcinga, nes būtent nuolatinis asmenų

---

2020), 67.

59 *Ibid.*

60 „Par Ministru kabineta 2020. gada 21. aprīļa rīkojumu Nr. 202 un 2020. gada 23. aprīļa rīkojumu Nr. 218, ar kuriem grozīts 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”, LIKUMI, žiūrēta 2022 m. sausio 26 d., <https://likumi.lv/ta/id/314421-par-ministru-kabineta-2020-gada-21-aprila-rikojumu-nr-202-un-2020-gada-23-aprila-rikojumu-nr-218-ar-kuriem-grozits-2020-gada-12>.

61 „Order of the person in charge of emergency situation for imposing a restriction on movement after crossing the state border“, RIIGITEATAJA, žiūrēta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/527032020003/consolide/>.

judėjimas tarp valstybių ir valstybių viduje, nuolatinis tarpusavio kontaktas skatina COVID-19 viruso plitimą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2020 m. balandžio 14 d. gavo pareiškėjo prašymą byloje *Magdić prieš Kroatiją* (peticijos Nr. 17578/20)<sup>62</sup>. Byla susijusi su Kroatijos valdžios institucijų taikytomis priemonėmis nuo 2020 m. kovo 9 d. iki 2020 m. gegužės 11 d., siekiant užkirsti kelią COVID-19 viruso plitimui. Pareiškėjas prašyme skundėsi ne tik 2020 m. kovo 19 d. Civilinės Saugos Tarnybos priimtu sprendimu uždrausti visus viešus renginius ir daugiau kaip penkių asmenų susibūrimus vienoje vietoje, sprendimu sustabdyti parduotuvių darbą ir leidimu organizuoti mišias laikantis epidemiologinių priemonių, bet ir draudimu palikti gyvenamąją vietą (pastarasis draudimas nebuvo absoliutus, nes Kroatijos gyventojai galėjo išvykti iš savo gyvenamosios vietos dėl pateisinamų priežasčių, pavyzdžiui, vykti į darbą, vykti slaugyti sergantį šeimos narį ir pan.). Taigi, pareiškėjas prašyme Teismui skundėsi, kad minėtos Kroatijos priemonės pažeidė jo religijos laisvę, susirinkimų laisvę ir judėjimo laisvę.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2022 m. liepos 5 d. priėmė sprendimą byloje *Magdić prieš Kroatiją* (peticijos Nr. 17578/20)<sup>63</sup>, kuriuo Teismas vienbalsiai priėmė sprendimą prašymą pripažinti nepriimtiniu. Savo sprendimą Europos Žmogaus Teisių Teismas motyvavo tuo, kad pareiškėjas savo prašyme nepateikė jokios informacijos apie savo asmeninę padėtį, išskyrus savo tapatybę ir profesiją. Jis nepateikė jokios informacijos, kuri parodytų, kaip konkrečiai ginčijamos priemonės jį paveikė ar gali paveikti tiesiogiai, ar buvo nukreiptos prieš jį dėl jo galimų individualių savybių. Pavyzdžiui, pareiškėjas skundėsi, kad ginčijamos priemonės pažeidė jo religijos laisvę, tačiau nenurodė, kokiais religinei bendruomenei jis priklauso. Panašiai, skųsdamasis dėl susirinkimų laisvės pažeidimo, jis

62 „Dalibor MAGDIĆ v. Croatia“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-210389%22%5D%7D>].

63 „Dalibor MAGDIĆ v. Croatia Decision“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-219139%22%5D%7D>].

nenurodė, kokiuose viešuose susirinkimuose jis negalėjo dalyvauti dėl aptariamų priemonių. Taip pat pareiškėjas skundėsi dėl judėjimo laisvės pažeidimo nenurodydamas, kur ir kada jis ketino keliauti, bet negalėjo keliauti dėl ginčijamų priemonių. Visiškas tokių individualių duomenų nebuvimas neleidžia Teismui atlikti individualaus pareiškėjo situacijos vertinimo. Taigi, atrodo, kad pareiškėjas nori bendrai skųstis dėl ginčijamų priemonių manydamas, kad dėl jų priėmimo automatiškai buvo pažeistos jo laisvės, todėl Teismas, atsižvelgdamas į visą turimą medžiagą ir nurodytas aplinkybes, išreiškė nuomonę, kad pareiškimas yra *actio popularis* ir pareiškėjas nėra laikomas auka Konvencijos 34 straipsnio prasme. Tuo pagrindu Teismas sutiko su Kroatijos Vyriausybės prieštaravimais ir atmetė pareiškėjo pareiškimą pagal Konvencijos 35 straipsnio 4 dalį kaip nesuderinamą *ratione personae* su Konvencijos nuostatomis pagal 35 straipsnio 3 dalies a punktą.

#### 2.5. Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuotos teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu

Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą yra reglamentuota EŽTK 8 straipsnyje. Šio straipsnio pirmoje dalyje numatyta, kad „kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“<sup>64</sup>. Tačiau pagal EŽTK 8 straipsnio 2 dalį valstybės gali nukrypti nuo Konvencijos 8 straipsnio nepasinaudojus Konvencijos 15 straipsniu ir neįsivedus savo nacionalinėje teisėje specialaus teisinio režimo – nepaprastosios padėties, „kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės saugos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti“<sup>65</sup>.

COVID-19 pandemijos kontekste aktualus EŽTT 2016 m. liepos 4 d.

---

64 „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 4.

65 *Ibid.*

sprendimas byloje *Y. Y. prieš Rusiją* (peticija Nr. 40378/06)<sup>66</sup>, kurioje Teismas nustatė, kad su pacientu susijusi asmeninė informacija priklauso jo asmeniniam gyvenimui, o asmens duomenų, ypač medicininių duomenų, apsauga yra labai svarbi, kad asmuo galėtų naudotis savo teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą. Vidaus teisėje turi būti numatytos tinkamos apsaugos priemonės, kad būtų užkirstas kelias tokiam asmens sveikatos duomenų perdavimui ar atskleidimui, kuris gali būti nesuderinamas su Konvencijos 8 straipsnio garantijomis.

COVID-19 pandemijos metu valstybės taikė dvi priemones, apribojančias naudojimąsi Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota teise į privatų ir šeimos gyvenimo gerbimą, su tikslu apsaugoti žmonių gyvybes ir sveikatą. Tai:

- 1) vakcinavimas nuo COVID-19 viruso;
- 2) skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas visose kasdienėse srityse.

**Vakcinavimas nuo COVID-19.** 2020 m. pabaigoje valstybės pradėjo skiepyti savo gyventojus nuo COVID-19 viruso. PSO nurodė, kad siekiant sustabdyti COVID-19 viruso plitimą yra labai svarbu užtikrinti lygias galimybes gauti saugias ir veiksmingas vakcinas<sup>67</sup> ir pateikė globalios COVID-19 vakcinacijos strategiją<sup>68</sup>, pagal kurią, siekiant iki 2022 m. vidurio vakcinuoti 77 proc. visų pasaulio gyventojų, reikia visų pirma vakcinuoti senyvo amžiaus ir rizikos grupei priklausančius asmenis, vėliau visus suaugusius asmenis, o vaikus ir paauglius vakcinuoti paskiausiai.

Ilgainiui valstybės nustatė įvairiausių apribojimus nuo COVID-19 nepasiskiepėjusiems asmenims naudotis EŽTK garantuojamomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Vienas iš tų apribojimų – nepasiskiepėjusiems asmenims arba

66 „Case of Y.Y. v. Russia“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-161048%22>}}.

67 „COVID-19 vaccines“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines>.

68 „Strategy to Achieve Global COVID-19 Vaccination by mid-2022“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.who.int/publications/m/item/strategy-to-achieve-global-covid-19-vaccination-by-mid-2022>.

nepersirgusiems COVID-19 virusu buvo neišduodamas skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas, leidžiantis naudotis visomis EŽTK garantuojamomis teisėmis ir laisvėmis be jokių apribojimų. Tokie valstybių veiksmai iškėlė du klausimus: visų pirma, ar nuo COVID-19 nepasiskiepijusieji asmenys nėra diskriminuojami pasiskiepijusių asmenų atžvilgiu, motyvuojant tuo, kad šiems yra suteikiama galimybė be apribojimų naudotis visomis paslaugomis, taip užtikrinant EŽTK reglamentuotų teisių ir pagrindinių laisvių garantiją; ir antra, ar EŽTK garantuojamų teisių ir pagrindinių laisvių užtikrinimas COVID-19 pandemijos metu asmenims, pasiskiepijusiems nuo COVID-19 viruso ir turintiems šį pažymėjimą, nereiškia priverstinės vakcinacijos poreikio ir organizavimo nuo COVID-19 viruso nepasiskiepijusiems asmenims.

Lietuvoje skiepavimo nuo COVID-19 viruso paslaugų teikimo tvarka įgyvendinta 2020 m. gruodžio 23 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu dėl gyventojų skiepavimo COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina organizavimo tvarkos aprašu<sup>69</sup>. Latvijoje vakcinacijos nuo COVID-19 viruso tvarka buvo įvesta 2020 m. birželio 5 d. priėmus COVID-19 infekcijos kontrolės įstatymą<sup>70</sup>, Estijoje – 2021 m. rugpjūčio 23 d. priėmus įsakymą dėl priemonių ir apribojimų, būtinų siekiant užkirsti kelią COVID-19 viruso plitimui<sup>71</sup>. Taigi, kaip galima matyti, valstybės skiepavimo nuo COVID-19 viruso praktika buvo taikyta teisėtai.

Taikant priverstinės vakcinacijos nuo COVID-19 viruso reikalavimą ir nepasiskiepijusiems asmenims apribojant naudojamą EŽTK reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis yra siekiama teisėto tikslo – apsaugoti žmonių

---

69 „Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. gruodžio 23 d. įsakymas Nr. V-2997 „Dėl gyventojų skiepavimo covid-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo““, TAR, 2020-12-25, Nr. 28474.

70 „Law on the Management of the Spread of COVID-19 Infection“, LIKUMI, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/315278-law-on-the-management-of-the-spread-of-covid-19-infection>.

71 „Measures and Restrictions Necessary for Preventing Spread of COVID-19“, RIIGITEATAJA, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517122021004/consolide>.

sveikatą. Tačiau teigtina, kad šios priemonės įgyvendinimas iš pirmo žvilgsnio yra diskriminuojantis tuos asmenis, kurie yra nepasiskiepiję nuo COVID-19 viruso, nes pasiskiepijusiems nuo COVID-19 viruso asmenims yra suteikiama galimybė be apribojimu naudotis visomis paslaugomis, taip užtikrinant EŽTK reglamentuotų teisių ir pagrindinių laisvių garantiją.

EŽTT 2018 m. gruodžio 19 d. byloje *Molla Sali prieš. Graikiją* (peticijos Nr. 20452/14)<sup>72</sup> konstatavo, kad ne kiekvienas skirtingas elgesys su asmenimis, esančiais panašiose situacijose, yra laikomas diskriminuojančiu, nebent toks skirtingas elgesys neturi objektyvaus ir pagrįsto pagrindo. EŽTT pateiktame 2021 m. rugpjūčio 21 d. vadove dėl EŽTK 14 straipsnio ir dėl Konvencijos 12 protokolo 1 straipsnio<sup>73</sup> numatyta, kad Teismas, sprenddamas bylas, susijusias su diskriminacijos buvimu ar nebuvimu, vertina:

- 1) ar buvo skirtingai elgiamasi su asmenimis tapačiose ar atitinkamai panašiose situacijose arba ar nebuvo skirtingai elgiamasi su asmenimis atitinkamai skirtingose situacijose;
- 2) jei taip, ar toks skirtingas elgesys arba tokio skirtingo elgesio nebuvimas yra objektyviai pateisinamas. Visų pirma:
  - a) ar juo siekiama teisėto tikslo;
  - b) ar naudojamos priemonės yra pagrįstai proporcingos siekiamam tikslui.

Taigi, COVID-19 pandemijos kontekste galima pasakyti, kad valstybės skirtingai elgėsi su asmenimis tapačioje COVID-19 pandemijos situacijoje, nes tiems asmenims, kurie pasiskiepiję nuo COVID-19 viruso, užtikrino naudojimąsi visomis Konvencijos garantuojamomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Tačiau tiems asmenims, kurie buvo nepasiskiepiję nuo COVID-19 viruso, taip pat nepersirgę šiuo virusu, vis dar taikė apribojimus, kurie vienaip ar kitaip riboja naudojimąsi EŽTK reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Svarbu,

<sup>72</sup> „Case of Molla Sali v. Greece“, *supra note*, 24.

<sup>73</sup> „Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights“, *supra note*, 25.



kad toks skirtingas elgesys yra objektyviai pateisinamas visų pirma dėl to, kad juo siekiama teisėto tikslo – apsaugoti žmonių sveikatą. Ši priemonė yra proporcinga siekiamam tikslui, nes apribojant naudojimąsi EŽTK reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, nepasiskiepiję nuo COVID-19 viruso žmonės yra skatinami vakcinuotis, o kuo daugiau vakcinuotų žmonių, tuo didesnės galimybės pažaboti viruso plitimą ir sumažinti mirštančių žmonių skaičių.

2021 m. balandžio 8 d., COVID-19 pandemijos metu, Teismas priėmė sprendimą byloje *Vavříčka ir kiti prieš Čekijos Respubliką* (peticijos Nr. 47621/13 ir kitos 5)<sup>74</sup>, kuris galimai padės sprendžiant dėl priverstinės vakcinacijos COVID-19 pandemijos atveju taikymo galimybės. Teismas nustatė, kad valstybės, nustatydamos privalomą ikimokyklinio amžiaus vaikų skiepijimą nuo tam tikrų ligų, nepažeidžia Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuotos „Teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“, nes valstybės turi plačią nuožiūros laisvę ir gali taikyti priemones, kurios, atsižvelgiant į nacionalinę sistemą, įvertintos kaip proporcingos valstybės siekiamiems teisėtiems tikslams – apsaugoti kitų asmenų sveikatą ir teises.

Vis dėlto pabrėžtina, kad priverstinis asmenų vakcinavimas negali būti taikomas išimtinai visiems asmenims. Teigtina, kad prieš vakcinuojant būtina atsižvelgti į tai, ar šie asmenys neserga lėtinėmis ligomis, nesuderinamomis su vakcinomis nuo COVID-19 viruso.

**Skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas praktikoje.** Dauguma pasaulio valstybių savo praktikoje pradėjo taikyti skaitmeninius COVID-19 pažymėjimus kaip priemonę „išfiltruoti“ vakcinuotus arba persirgusius nuo šio viruso asmenis nuo tų, kurie nėra pasiskiepiję nuo COVID-19 arba nėra persirgę šiuo virusu. Dėl skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų žmonės galėjo pradėti naudotis visomis paslaugomis, kuriomis be apribojimų naudojosi iki prasidedant

---

74 „Case of Vavříčka and others v. The Czech Republic“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209039%22%5D%7D>.

## COVID-19 pandemijai.

2021 m. birželio 14 d. Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba priėmė reglamentą „dėl sąveikiųjų COVID-19 skiepavimo, tyrimo ir persirgimo pažymėjimų (ES skaitmeninio COVID pažymėjimo) išdavimo, tikrinimo ir pripažinimo sistemos, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas asmenims laisvai judėti COVID-19 pandemijos metu“<sup>75</sup> (toliau – Reglamentas). Šis Reglamentas buvo atnaujintas 2022 m. vasario 1 d. ir tapo privalomas visose 27 Europos Sąjungos valstybėse narėse, taip pat Šveicarijoje, Islandijoje, Norvegijoje ir Lichtenšteine, kurios, be kita ko, yra ir Europos Tarybos valstybės narės. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 288 straipsnio 2 dalį, „reglamentas yra taikomas visuotinai. Jis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse“<sup>76</sup>, tai reiškia, kad reglamentuose įtvirtintų normų galiojimui valstybės narės teritorijoje nereikia papildomų nacionalinių teisinių priemonių, kuriomis reglamento nuostatos būtų perkeltos į valstybės narės teisinę sistemą<sup>77</sup>. Atsižvelgiant į tai, kad visos Europos Sąjungos valstybės narės yra Europos Tarybos narės, tai būtent šiose valstybėse Reglamentas yra taikomas tiesiogiai, o juo įgyvendinama priemone skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas šiose šalyse yra taikomas teisėtai.

Turint skaitmeninį COVID-19 pažymėjimą asmeniui yra suteikiama galimybė ne tik naudotis visomis paslaugomis šalyje, kurioje šios paslaugos yra ribojamos šio pažymėjimo neturintiems asmenims, bet ir saugiai keliauti visoje Europos Sąjungoje. O tai rodo, kad šiems asmenims yra užtikrinamas naudojimasis visomis EŽTK reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, o ypač tomis,

75 „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/953 dėl sąveikiųjų COVID-19 skiepavimo, tyrimo ir persirgimo pažymėjimų (ES skaitmeninio COVID pažymėjimo) išdavimo, tikrinimo ir pripažinimo sistemos, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas asmenims laisvai judėti COVID-19 pandemijos metu“, EUR-LEX, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/953/oj?locale=lt>.

76 „Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo“, EUR-LEX, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>.

77 „Fratelli Variola Spa v. Amministrazione delle finanze dello Stato“, EUR-LEX, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61973CJ0034>.

kuriomis buvo apribota naudotis COVID-19 pandemijos metu. Taigi, skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas yra pagrįstas, nes jo tikslas yra garantuoti visų EŽTK reglamentuotų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių užtikrinimą COVID-19 pandemijos metu ir kuo mažiau apriboti naudojimąsi šiomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis siekiant apsaugoti žmonių sveikatą.

Tačiau skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas nėra proporcingas, tai patvirtino ir pati Europos Taryba. Skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas kaip priemonė savaime apriboja tam tikras žmogaus teises, garantuojamas EŽTK.

Šio pažymėjimo taikymas akivaizdžiai apriboja naudojimąsi EŽTK 8 straipsnyje reglamentuota „Teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“, nes skaitmeniniame COVID-19 pažymėjime be tokių asmens duomenų kaip vardas, pavardė ir gimimo data, taip pat yra nurodyta informacija apie persirgimą COVID-19 virusu arba vakcinacijų nuo šio viruso skaičius, skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo galiojimo laikas. Be kita ko, šiame pažymėjime yra pateikiamas „QR“ kodas, kurį nuskenavęs asmuo gali susipažinti su visais šiais asmens duomenimis. COVID-19 pandemijos kontekste aktualus EŽTT 2016 m. liepos 4 d. sprendimas byloje *Y. Y. prieš Rusiją* (peticija Nr. 40378/06)<sup>78</sup>, kuriame Teismas nurodė, kad su pacientu susijusi asmeninė informacija priklauso jo asmeniniam gyvenimui, o jo asmens duomenų, ypač tų, kurie susiję su asmens medicinine istorija, apsauga yra labai svarbi tam, kad asmuo galėtų pasinaudoti Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą.

Europos Taryba, aiškindama skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų atitikimą Konvencijai, nurodė, kad skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo naudojimas ne medicininiais tikslais kelia daug ir itin svarbių žmogaus teisių užtikrinimo klausimų. Tai ypač aktualu, kai skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas yra naudojamas siekiant suteikti išskirtinę galimybę naudotis paslaugomis ar patekti į tam tikras teritorijas, arba kaip reikalavimas atvykti į šalį. Asmenims, kurie neturi tokio

---

<sup>78</sup> „Case of Y.Y. v. Russia“, *supra note*, 66.

pažymėjimo arba negali įrodyti, kad anksčiau buvo užsikrėtę COVID-19 virusu, toks naudojimosi pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis apribojimų panaikinimas nebūtų taikomas<sup>79</sup>. Skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų taikymas ne medicininiais tikslais akivaizdžiai pažeidžia Konvencijos 8 straipsnyje garantuojamą „Teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“, nes šiuose pažymėjimuose yra pateikiama labai daug asmens duomenų, kurių atskleidimas tretiesiems asmenims yra asmens pasirinkimo teisė ir laisvė. Iššifruojant skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų „QR“ kodus elektroniniais prietaisais (skaitytuvais, mobiliaisiais telefonais su programėle ir pan.) asmenims nėra užtikrinama, kad šie asmens duomenys yra apsaugomi laikantis BDAR.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad skaitmeniniuose COVID-19 pažymėjimuose yra kaupiami itin jautrūs asmens duomenys – medicininė informacija, kurios apsaugos lygis turi būti itin aukštas, darytina išvada, kad šių COVID-19 pažymėjimų taikymas ne medicininiais tikslais yra neproporcingas.

### Išvados

Valstybės, EŽTK dalyvės, savo nacionalinėje teisėje įsivedusios nepaprastąją padėtį pagal EŽTK 15 straipsnį kaip atsaką į COVID-19 pandemiją tai padarė teisėtai, nes COVID-19 pandemija atitinka 1969 m. Graikijos byloje Komisijos suformuluotus nepaprastosios padėties požymius.

Turi būti laikoma, kad valstybės, kurios savo nacionalinėje teisėje įsivedė nepaprastąją padėtį, bet neinformavo apie nepaprastosios padėties įvedimą Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus, apribojo naudojamą EŽTK reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis teisėtai, nes pasinaudojo EŽTK tam tikrų straipsnių atitinkamose dalyse reglamentuotais teisėtais žmogaus teisių apribojimo pagrindais, kuriuos taikant nėra pareigos informuoti Europos Tarybos

<sup>79</sup> „Statement on human rights considerations relevant to vaccine pass and similar documents“, Council of Europe Committee on Bioethics (DH-BIO), žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <http://rm.coe.int/0900001680a259dd>.

Generalinį Sekretorių apie tokių žmogaus teisių apribojimų taikymą.

Nepaisant to, kad EŽTK nenumato diskriminacijos draudimo sąlygos nepaprastosios padėties metu, tačiau atsižvelgiant į Konvencijos 12 protokolo preambulę Konvencijoje garantuojamos teisės ir pagrindinės laisvės turi būti užtikrinamos asmenims be jokios diskriminacijos, taip ir apribojimas naudojimusi šiomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis esant nepaprastai padėčiai turi būti taikomas be jokios diskriminacijos pagal Konvencijos 14 straipsnyje numatytus požymius.

Valstybės COVID-19 pandemijos metu pagrįstai skirtingai elgėsi su asmenimis tapačioje situacijoje, nes tiems asmenims, kurie pasiskiepė nuo COVID-19 viruso, užtikrino naudojimąsi visomis EŽTK ir jos Protokolo Nr. 4 garantuojamomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, o tiems asmenims, kurie buvo nepasiskiepė nuo COVID-19 viruso, taip pat nepersirgę koronavirusu, vis dar taikė apribojimus, kurie vienaip ar kitaip riboja naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, nes šiuo skirtingu elgesiu buvo siekiama teisėto – apsaugoti žmonių sveikatą.

Skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas nėra proporcingas siekiamam tikslui, nes jame kaupiami asmens duomenys apie žmogaus sveikatą, kurie yra atskleidžiami tretiesiems asmenims ne mediciniais tikslais, apriboja Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuotą „Teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“, o tokio pažymėjimo privalomas taikymas siekiant gauti kitokias nei medicininės paslaugas pažeidžia asmeniui galimybę pasirinkti – atskleisti savo asmens duomenis tretiesiems asmenims ar ne.

### **Pasiūlymai**

Užtikrinti sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tęstinumą ir neužkrečiamųjų ligų prevenciją, paskirstant valstybines gydymo įstaigas, kurios teiks paslaugas tik COVID-19 virusu sergantiems asmenims arba atliks testavimo paslaugas, bet

atsiribos nuo kitų sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, kurių teikimą užtikrins kitos valstybinės gydymo įstaigos, neteikiančios gydymo paslaugų COVID-19 virusu sergantiems asmenims ir COVID-19 testavimo paslaugų

Garantuoti asmens duomenų apsaugą taikant skaitmeninius COVID-19 pažymėjimus medicininiais tikslais, užtikrinant, kad asmens duomenys nebus kaupiami ir saugomi, ir nenaudoti skaitmeninių COVID-19 vakcinacijos pažymėjimų skenavimo įrenginių, o pasinaudoti, pavyzdžiui, spalvų sistema, kuri identifikuotų, ar asmuo yra vakcinuotas / persirgęs COVID-19 virusu, ar ne.

## THE PROTECTION OF THE RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS GUARANTEED IN THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

*Kornelija Mažulytė*

*Mykolas Romeris University, Lithuania*

**Summary.** In 2019, the SARS-CoV-2 virus, recorded in the Wuhan province of China at the end of December, spread globally in just a few weeks. By the end of December 2020, it had claimed more than 1.8 million lives around the world. On March 11, 2020, after the World Health Organization recognized the coronavirus as a global pandemic, countries began to apply various measures to combat this virus. When applying these measures, certain human rights and fundamental freedoms regulated in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms were inevitably restricted by various means. Such a restriction of human rights and freedoms as a response to the coronavirus pandemic has caused many doubts about its legality, reasonableness and proportionality.

**Keywords:** Convention, state of emergency, COVID-19, lawful restriction, reasonable restriction, proportionate restriction, non-discrimination, right to life, right to liberty and security, freedom of movement, right to respect for private and family life.

# MOKSLINĖS MINTIES ŠVENTĖ 2023

Studentų mokslinių straipsnių rinkinys



Mykolas Romeris  
universitetas

Vilnius, 2023



## REDAKTORIŲ KOLEGIJA

Prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (pirmininkė)  
Dr. Kristina Kenstavičienė (vykdančioji redaktorė)

Prof. dr. Virginijus Bitė  
Doc. dr. Raminta Bardauskienė  
Prof. dr. Lyra Jakulevičienė  
Doc. dr. Juozas Valčiukas  
Prof. dr. Agnė Tvaronavičienė  
Doc. dr. Dovilė Sagatienė  
Prof. dr. Romas Prakapas  
Prof. dr. Odeta Merfeldaitė  
Prof. dr. Snieguolė Matulienė  
Prof. dr. Birutė Pranevičienė  
Prof. dr. Giedrė Valūnaitė-Oleškevičienė

### **Straipsnių recenzentai:**

Aistė Augustauskaitė-Keršienė, Dainius Bernotas, prof. dr. Eglė Bilevičiūtė, doc. dr. Tomas Butvilas, doc. dr. Miglė Černikovaitė, prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė, doc. dr. Jolita Dudaitė, dr. Gintarė Gulevičiūtė, prof. dr. Valdonė Indrašienė, Evelina Ivanauskienė, doc. dr. Violeta Jegelavičienė, prof. dr. Brigita Kairienė, Remigijus Kalašnykas, Agata Katkonienė, prof. dr. Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, dr. Pavelas Kujalis, Rūta Latinytė, prof. dr. Snieguolė Matulienė, prof. dr. Odeta Merfeldaitė, prof. dr. Lina Mikalonienė, dr. Jolita Miliuvienė, prof. dr. Liudmila Mockienė, Dovilė Murauskienė, prof. dr. Lina Novikovienė, prof. dr. Andrejus Novikovas, Brigita Palavinskienė, Alina Petrauskienė, doc. dr. Jolanta Pivorienė, prof. dr. Romas Prakapas, doc. dr. Asta Railienė, prof. dr. Rita Raudeliūnaitė, prof. dr. Vainius Smalskys, prof. dr. Andrius Stasiukynas, Ilona Šaltė, prof. dr. Giedrė Valūnaitė-Oleškevičienė, Marius Venskus, dr. Linas Žalneriūnas, doc. dr. Gintautė Žibenienė.

Visos leidinio ir leidybos teisės saugomos. Šio leidinio arba kurios nors jo dalies negalima taisyti, dauginti ar kitaip platinti autoriui ir leidėjui nesutikus.

© Autorių kolektyvas, 2023

ISSN 2783-8196

© Mykolo Romerio universitetas, 2023